

Individuālo uzvedības korekcijas plānu izveide un īstenošana

30.09.2020.

Iluta Vilnīte

Rīgas 5.pamatskola – attīstības centra direktore

Par uzvedību zināms:

- Ar savu uzvedību cilvēks cenšas ietekmēt un kontrolēt apkārtējo vidi. Uzvedība rada sekas vidē, savukārt vide ietekmē uzvedību.
- Uzvedība ir tas, ko varam novērot un izmērīt (piem., kad, kur, cik bieži izpaužas).
- Uzvedība ir iemācīta atdarinot vai pastiprinot (gan sociāli vēlamā, gan nevēlamā uzvedība).
- Uzvedība var būt piemērota un nepiemērota.
- Nepiemērota uzvedība var kavēt bērna vispusīgu attīstību, patstāvību un iekļaušanos sabiedrībā.
- Nepiemērota uzvedība ir traucējoša apkārtējiem.
- Nepiemērotu uzvedību uztur situācijas:
 - kad pietrūkst citu prasmju,
 - kad nepiemērotā uzvedība ir efektīvāka, lai sasniegtu vēlamā.

Nepiemērotas uzvedības mērķi.

- Nepiemērotas uzvedības mērķis ir izvairīties no nepatīkamā vai saņemt patīkamo.

- Uzvedībai ir funkcijas:

Uzmanības pievēršana - lai saņemtu sociālo uzmanību vai kādu reakciju no cilvēkiem.

Ieguvumi - lai saņemtu vēlamu lietu vai nodarbošanos.

Izvairīšanās - lai izvairītos no nepatīkamiem stimuliem vai nepatīkamas situācijas.

Sensorā jeb pašstimulācija - lai panāktu konkrētas sajūtas (piem., novēro šūpošanos, rūc, klikšķina pirkstus, skatās uz gaismām, liek mutē priekšmetus u.c.)

Uzvedības pastiprinātāji.

- Uzvedība nostiprinās, ja saņem pastiprinājumu.
- Ir jāmacās un jātrenē pastiprināt piemēroto (vēlamo) uzvedību.
- Preventīvā pieeja:
 - lai skolēna uzvedība kļūtu piemērota (vēlama), ir nepieciešams pamanīt un novērtēt viņa centienus rīkoties saskaņā ar noteikumiem.
 - arī par pašsaprotamām darbībām (piem., izturas pieklājīgi, paveic uzdoto, sakārto savu darba vietu, pārvietojas mierīgi u.c.) skolēnam ir jāsaņem novērtējums un uzslava.
 - Iedrošināt skolēnu uzvesties piemēroti ir vieglāk sākotnēji, nekā vēlāk censties mainīt nepiemērotu uzvedību.
 - Uzslava, iedrošināšana un apbalvošana ir pastiprinošas darbības pedagoģiskajā procesā.

Pastiprinājuma veidi.

Pozitīvs pastiprinājums:

Darbojas vislabāk. Negaidīts pozitīvs pastiprinājums vienmēr ir iedarbīgāks.

- *Sociāls pastiprinājums* - smaids, pieskāriens, uzslava, kompliments, pozitīvs ieraksts dienasgrāmatā, atzinība skolas pasākumā u.c.
- *Materiāls pastiprinājums* - grafiskie (žetoni, uzlīmes), taustāmi priekšmeti (rotaļlieta), ēdiens (konfekte).
- *Privilģēta aktivitāte* - pagarināts atpūtas laiks, iespēja izdarīt kaut ko pirmajam; izdalīt grāmatas, īpaša pienākuma izpilde u.tml.

Negatīvs pastiprinājums:

- Apkārtējās vides kairinātāji (skaļa mūzika, spilgta gaisma, blakus priekšmeti u.tml.)
- Verbāls komentārs par skolēna uzvedību, kas ietver aizrādījumu, kritiku, sarkasmu u.tml.

Sods:

Darbojas tikai ap 10% - 20% gadījumu, samazinot kādu nevēlamu uzvedību.

Ja sods nemazina nepiemēroto uzvedību, tad tas nav bijis uzskatāms par sodu.

Uzvedības novērtēšana.

- Ir jāsaprot skolēna nepiemērotās uzvedības cēloņi, iemesli un ko viņš vēlas iegūt/izvairīties.
- Ir jāsaprot kā jāpielāgo vide un kāda piemērota uzvedība būtu jāiemāca.
- Datus par uzvedību var iegūt:

Aptaujas skolotājiem, vecākiem.

Intervijas ar mācību priekšmetu skolotājiem, vecākiem.

Uzvedības novērojums (mācību stundas laikā, klasē, starpbrīdī).

Uzvedības novērojuma protokoli (skolas atbalsta komandas izveidota, izmanto piedāvātu veidlapu).

- ABC shēma - palīdz veikt precīzu situācijas analīzi.

Uzvedības novērojuma protokolu paraugi.

Uzvedības novērojums				
Bērns:	Datums Laiks	Personāls		
Uzvedība: atzīmējiet, kuras uzvedības jūtas satrauc				
1	Sišana / speršana			
3	Košana			
4	Kliegšana/ Spiegšana			
5	Lietu mešana			
6	Iešana laukā no klases			
7	Kāpšana uz galdiem, krāslīm u.c.			
8	Splaušana / sprauslāšana			
Atzīmējiet, kur tas notika:				
	Klasē (ierakstiet stundas kodu)			
	Zālē			
	Pagalmā			
	Gaitenī			
	Ēdnīcā			
	Citur:			
Atzīmējiet ietekmējošos faktorus				
	Nav iedzēris zāles			
	Miega trūkums			
	Personāla maiņa			
	Izmaiņas dienaskārtībā			
	Slimība			
	Semestra beigas			
	Konflikts mājās			
	Citi faktori:			
Kas notika tieši PIRMS uzvedības?				
	Bez uzmanības			
	Sensora problēma			
	Pieaugušais/ vienaudzis/ nepievērsa uzmanību			
	Bija beigusies nodarbība/aktivitāte			
	Tika atņemta lieta/ pārtraukta darbība			
	Pāreja no vienas darbības/ vietas uz citu			
	Iedots uzdevums/ instrukcija			
	Atteikums kaut ko darīt/ izmantot kādu lietu			
	Citi varianti:			
Kas notika uzreiz PĒC uzvedības?				
	Saņēma pieaugušā/ vienaudža uzmanību			
	Uzvedība tika ignorēta			
	Verbāls aizrādījums			
	Saņēma lietu/ pieeju aktivitātei			
	Zaudēja apbalvojumu/ kaut ko vēlamu			
	Aktivitāte/lieta tika atņemta			
	Aktivitāte/lieta tika aizliegta			
	Uzdevums/instrukcija tika dota atkārtoti			
	Fiziska pārvirzīšana/ pamudinājums			
	Citi varianti:			
IESPEJAMĀ FUNKCIJA:				
Stundas kods:	M Matemātika	LR Latviešu valoda (rakstīšana)	D Dabaszinības	S Sports
	LL Latviešu valoda (lasīšana)	K Krievu valoda	A Angļu valoda	

Uzvedības funkcijas: Uzmanība, Lietas/ aktivitātes, Izvairīšanās, Sensorā

Skolēna netipiskās uzvedības protokols.			
V.uzv.:	Datums:		
Uzvedības epizodes laiks: no:	līdz:	Novērotājs:	
Fiziskās pazīmes	Jā (X)	Nē (X)	Piezīmes, precizējums (iekļaut: kas n pirms; pēc)
Sūdzas par sāpēm			
Slikta dūša, vemšana			
Auksti/karsti			
Piesarcis			
Netipiski bāls			
Siekalojas			
Čurā (bieži, apčurājas)			
Acu bolīšana			
"Peldošs acu skatiens"			
Roku, ķermeņa trīce			
Guļ nekustīgi			
Ātra, sekla elpošana			
Uzvedības izpausmes			
Kontaktē ar pieaugušo			
Veido acu kontaktu tieši			
Krīt zemē, guļ zemē			
Kliedz, bļauj nesaprotami			
Runā pretī saprotami			
Roku, kāju purināšana			
Agresīvs, sit, sper citiem			
Sit, kož sev			
Met, lauž lietas			
Pasīvs, gauss			
Nereaģē uz norādījumu			
Skrien prom			
Dezorientācija			
Pleš savu apģērbu/izģērbjas			
Emocionāli-verbālās izpausmes			
Uzbudināts, saspringts			
Aizkaitināts			
Sūdzas par citu rīcību			
Raud			
Runā rupji, tieši apsūkā			
Nepakļaujas nomierināšanai			
Izsaka draudus citiem			
Draud nodarīt sev pāri			
Nomākts			
Noslēdzies sevī			
Neatbild, spītējas			
Baidās			

ABC shēma.

A (<i>antecedents situation</i>)	B (<i>behaviour</i>)	C (<i>consequences</i>)
APSTĀKĻI	UZVEDĪBA	SEKAS
Kādi situācijas elementi izraisa problemātisku uzvedību? Kāds ir situācijas konteksts, apstākļi?	Kāda ir uzvedība (konkrēti piemēri)?	Kādas ir uzvedības pozitīvās un negatīvās sekas?
Bērniem jāskata apstākļi tieši pirms uzvedības, bet jauniešiem un pieaugušajiem nozīme var būt arī kaut kam, kas noticis nedaudz senāk, piemēram, iepriekšējā vakarā.		Sekas jāizvērtē kā pozitīvas vai negatīvas no bērna skatpunkta un no viņa uztveres viedokļa.*

Uzvedības korekcijas plāna veidošanas vadlīnijas:

- Nosakām skolēna stiprās un vājās puses –noteiktas balstoties uz uzvedības novērojumiem (aptaujas, ABC shēma u.tml.)
- Uzlabojam attiecības ar bērnu, akcentējot viņā esošās stiprās puses (spējas, prasmes, uzvedību, intereses).
- Izvēlamies 1 – 2 problemātiskās uzvedības, ko vēlamies mainīt. Tādas, kas nepieciešamas bērna dzīves kvalitātes uzlabošanai un, ko bērns būtu spējīgs apgūt.
- Skaidri formulējam vēlamo uzvedības veidu bērnam saprotamā valodā – piem., ko un kā darīt (piem., nekliedz, esi kluss un pacel roku).
- Vizuāla atbalsta izmantošana pēc nepieciešamības.
- Līdz ko skolēns izrādījis vēlamo (jauno) uzvedību, tūlītēji sniedzam pozitīvo pastiprinājumu (uzslava, iedrošinājums, uzlīme u.tml.)
- Vēlams fiksēt bērna vēlamās (jaunās) uzvedības dinamiku (piem., cik reizes, kad, kur, cik intensīvi izpaudusies – var veidot izveidot fiksēšanas protokolus).

Klases noteikumi.

1. Stundā es sēžu klusi.

2. Pa skolu es eju mierīgi.

3. Kauties ir slikti!!!

4. Skolā es uzvedos klusi.

5. Es esmu draudzīgs un izpalīdzīgs.

7. Ar smiltīm spēlējos tikai kastē.

8. Atkritumus jāmet papīrgrozā.

9. Es ēdamzalē uzvedos klusi.

10. Katrai lietai sava vieta.

Individuālais uzvedības korekcijas plāns

1. Ziņas par izglītojamo

Vārds, uzvārds

Dzimšanas dati

Izglītības iestāde, klase (grupa)

Datums, kad konstatēta atbalsta nepieciešamība

Joma, kur nepieciešams atbalsts
(mācību, saskarsmes, uzvedības utt.)

Saskarsme, uzvedība

2. Plāna izstrādes pamatojums

Pedagoģiski medicīniskās komisijas
atzinums

Konstatētas attīstības/mācīšanās grūtības

Cita veida atbalsts

Atbalsts uzvedībai

Individuālais uzvedības korekcijas plāns I

3. Atbalsta speciālistu atzinumi plāna sastādīšanas brīdī
(izglītības, psiholoģiskais, valodas, sociālais un uzvedības vērtējums) **+Cita informācija**

Informācijas avots	Datums	Izvērtēšanas rezultāti/ieteikumi
Klases audzinātāja novērojumi	09.09. 2020.	Pieteikums atbalsta komandai.
Psihologa atzinums	31.05.2019.	Secinājumi par sadarbību, izvērtētām grūtībām, ieteikumi.
Speciālā pedagoga uzvedības novērojums.	14.09.2020.	Uzvedības grūtības biežāk vērojamas 3. mācību stundas laikā
Saruna ar vecākiem	18.09.	Secinājumi par grūtībām, vienošanās par kopīgu sadarbību.

Individuālais uzvedības korekcijas plāns III

- 4. Izglītojamā stiprās puses un jomas, kurās nepieciešams atbalsts (*attiecas uz mācīšanās prasmēm, spējām*)

Stiprās puses (ko izglītojamais prot un labprāt dara)	Jomas, kuras jāpilnveido/kurās nepieciešams atbalsts

Uzvedība

Stiprās puses (ko izglītojamais prot un labprāt dara)	Jomas, kuras jāpilnveido/kurās nepieciešams atbalsts
Energisks, kustīgs, fiziski aktīvs	Impulsīvs, viegli aizsvilstas
Vērsts uz saskarsmi, izpalīdzīgs	Verbāli rupjš, apsūkājas
Komunikabls	Strauji mainās noskaņojums
Centīgs, vēlas būt pirmais	Ignorē pieaugušā norādījumus, neievēro noteikumus
Rūpīgs	Aktīvi piesaista uzmanību sev, vēlas būt uzmanības centrā

Individuālais uzvedības korekcijas plāns II

5. Mācību priekšmeti vai nodarbības, uz kurām attiecas plāns

Visi mācību priekšmeti un starpbrīži

Mērķis: Klases noteikumu ievērošana un impulsivitātes mazināšana.

Individuālais uzvedības korekcijas plāns III

- 6.Pielāgojumi

Datums	25.09.		
Mācību pielāgojumi	Sniegt īsas konkrētas mutiskas instrukcijas		
	Izmantot vizuāli uzskatāmas atgādnes.		
Vides pielāgojumi	Individuāla mācību vieta matemātikas un latviešu valodas stundā.		
	3.mācību stunda notiek individuāli pie speciālā pedagoga.		
	Austiņas, audiālu kairinātāju novēršanai		
Uzvedības korekcijas metodes	Klases uzvedības plāns pēc APU (atbalsts pozitīvai uzvedībai) pieejas		
	Individualizēti uzvedības noteikumi.		
	Noteikumu ievērošanas veidlapa privilēģiju iegūšanai.		

Noteikumu ievērošanas veidlapa

PIRMDIENA - mani mērķi:

Esmu centīgs mācībās.

Es runāju pieklājīgi.

Es turu rokas pie sevis.

	😊	:/	😞	
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				

Es varu iegūt mājās UZSLAVU:

Individuālais uzvedības korekcijas plāns IV

- 7. Izglītojamam izglītības iestādē noteiktie papildu atbalsta pasākumi ārpus mācību procesa

Pasākumi (korekcijas nodarbības, logopēdijas nodarbības, konsultācijas, nodarbības pie psihologa, pie speciālā pedagoga, ārstnieciskā vingrošana u. c.)	Nodarbību laiki	Speciālists

Individuālais uzvedības korekcijas plāns V

III. Vienošanās par plāna īstenošanu

Sadarbība ar vecākiem/likumiskajiem pārstāvjiem (sasniegtie rezultāti, turpmāk veicamais darbs)

Datums	Aktivitāte	Turpmāk plānotās darbības
27.09.	Vecāku tikšanās ar atbalsta komandu	<ol style="list-style-type: none">1. Mājās sniegt pozitīvu pastiprinājumu tūlīt pēc vēlamās uzvedības.2. Lai stimulētu pozitīvu uzvedību vecāki katru dienu iepazīstas ar noteikumu ievērošanas veidlapu, sniedz pozitīvu pastiprinājumu par labu uzvedību, iepriekš atrunātu privilēģiju veidā.3. Sabalansēts miega režīms

Individuālais uzvedības korekcijas plāns VI

- Paredzamais plāna izvērtēšanas laiks 30.10.2020.

Komentāri

- Visu iesaistīto pedagogu paraksti.

Izmantotie informācijas avoti

Ieva Bite (apmācību semināru materiāli, prezentācijas)

Ieva Bite. Bērna uzvedība ir aisberga redzamā daļa.

https://izglitiba.riga.lv/lv/izglitiba?target=news_item&news_item=berna-uzvediba-ir-aisberga-redzama-dala-1828

Zane Kronberga (apmācību semināru materiāli, prezentācijas)

Rokasgrāmata brīvprātīgajiem un asistentiem: īss ceļvedis Autismā.

Rīgas 5. pamatskola – attīstības centrs Atbalsta komanda.

Uzvedība ir novērojama – pamanīt.

Uzvedība ir iemācāma – parādīt.

Uzvedība ir pastiprināma – uzslavēt.

«Ķeram» labo uzvedību! Neskopojamies ar uzslavām un iedrošinājumiem!

Paldies par uzmanību!